

Петренко Л. М.,

доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділом теорії і практики педагогічної освіти ІПОД імені Івана

Зязюна НАПН України

<https://orcid.org/0000-0002-7604-7273>

Артюшина М. В.,

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології Київського національного

економічного університету імені Вадима Гетьмана

<https://orcid.org/0000-0002-9605-7161>

ТРАНСФОРМАЦІЯ ВИКЛАДАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ, ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ТА ТРАЄКТОРІЇ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВИКЛАДАЧІВ

Сучасний етап розвитку вищої освіти України характеризується глибокими трансформаційними процесами, зумовленими євроінтеграційним курсом держави, глобальною цифровізацією, утвердженням студентоцентрованої освітньої парадигми, а також соціальними викликами, пов'язаними з війною та післявоєнним відновленням країни. У цих умовах особливої актуальності набуває переосмислення ролі психолого-педагогічних дисциплін як інтегративного чинника формування професійної та особистісної готовності майбутніх фахівців і ключового ресурсу розвитку викладачів.

Євроінтеграційні процеси та реформування вищої освіти зумовлюють гармонізацію національної освітньої системи зі стандартами Європейського простору вищої освіти, упровадження європейських підходів до забезпечення якості навчання та реалізації парадигми удосконалення викладання й навчання як основи професійного розвитку науково-педагогічних працівників. Це актуалізує потребу в оновленні змісту психолого-педагогічної підготовки, його узгодженні з результатами навчання, визначеними в освітніх стандартах різних спеціальностей відповідно до вимог Національної рамки кваліфікацій, гармонізованої з аналогічною Європейською рамкою кваліфікацій.

Важливим чинником трансформації системи викладання є глобальні цифрові зміни, у контексті яких цифрова компетентність розглядається як одна з ключових професійних компетентностей викладача. Це зумовлює потребу в оновленні методик, форм і технологій викладання психолого-педагогічних дисциплін, розвитку цифрової педагогічної майстерності викладачів, поширенні практик змішаного та онлайн-навчання. Водночас результати емпіричних досліджень засвідчують, що позитивна динаміка цифрової компетентності викладачів потребує системної інституційної та методичної підтримки.

У логіці зазначених змін суттєвого значення набуває переорієнтація освітнього процесу на студентоцентроване навчання, що передбачає врахування індивідуальних освітніх потреб здобувачів, розвиток їхньої автономності, навчальної саморегуляції та відповідальності за результати навчання. Це зумовлює зміну формату взаємодії між викладачем і студентом, упровадження коучингових, фасилітаційних і тьюторських підходів у процесі викладання психолого-педагогічних дисциплін, що підтверджується зростанням наукового інтересу до проблематики особистісно орієнтованого навчання і викладання у вітчизняних і зарубіжних дослідженнях (Петренко, & Зеліковська, 2025).

Окрему групу становлять соціальні виклики воєнного та післявоєнного періоду, які актуалізують питання психологічної стійкості суб'єктів освітнього процесу, безпеки освітнього середовища, адаптації до кризових умов професійної діяльності. За цих обставин психолого-педагогічні дисципліни набувають додаткового гуманістичного змісту, спрямованого на формування емоційної стійкості, соціальної відповідальності та готовності до конструктивної взаємодії, а особистісно орієнтоване викладання розглядається як інструмент розвитку людського капіталу та підвищення якості освіти.

Водночас система викладання психолого-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти функціонує в умовах низки системних викликів. Серед них провідне місце посідає кадрова криза, що проявляється у зростанні вимог до викладацької діяльності за умов надмірного навантаження, відносно низького рівня оплати праці, відтоку й старіння науково-педагогічних кадрів та посилення тенденції професійного вигорання викладачів. Це частково зумовлює орієнтацію викладачів на усталені традиційні методи викладання й ускладнює впровадження освітніх інновацій. Значним викликом є також конкуренція між освітніми програмами, яка в умовах варіативності навчальних планів і студентоорієнтованості часто призводить до скорочення кількості кредитів і годин аудиторної роботи з психолого-педагогічних дисциплін або переведення їх у вибірковий блок. Додатково загострюються проблеми, пов'язані з цифровізацією освіти: відсутністю адаптованих цифрових методик, цифровою втомою, технологічним розривом, а також викликами використання інструментів штучного інтелекту й забезпечення академічної доброчесності. Суттєвим залишається й розрив між академічною наукою та практикою освітньої діяльності, що виявляється в дефіциті сучасних україномовних підручників, адаптованих психодіагностичних методик і понятійній неузгодженості у викладанні психолого-педагогічних дисциплін.

З метою подолання окреслених викликів у межах експериментальної роботи на базі Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана здійснювалася апробація та впровадження науково-методичних розробок відділу теорії і практики педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Така взаємодія реалізовувалася через участь викладачів у наукових дослідженнях, спільних науково-методичних заходах, опитуваннях, рецензуванні наукової продукції та апробації навчально-методичного забезпечення в освітньому процесі.

Практичні результати експериментальної роботи проявилися в оновленні понятійно-категоріального апарату

навчальних дисциплін із урахуванням сучасних цифрових технологій, упровадженні сучасних цифрових інструментів і онлайн-ресурсів у викладанні психолого-педагогічних дисциплін (Артюшина, & Сокол, 2025), посиленні консультативно-методичної підтримки розвитку цифрової компетентності викладачів (Цимбалюк, & Артюшина, 2024), а також використанні сучасних науково-методичних продуктів як базового освітнього ресурсу.

Отже, трансформація викладання психолого-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти в умовах сучасних викликів потребує системного підходу, що поєднує оновлення змісту, форм і технологій навчання з цілеспрямованим професійним розвитком викладачів. Партнерська взаємодія наукових установ і закладів вищої освіти створює умови для впровадження інноваційних інструментів викладання, розвитку студентоцентрованої парадигми та формування стійких траєкторій професійного розвитку викладачів як ключового ресурсу забезпечення якості вищої освіти.

Література

- Артюшина, М. В., & Сокол, І. А. (2025). Підготовка майбутніх педагогів професійного навчання до використання сучасних освітніх онлайн-інструментів. *Психолого-педагогічний супровід професійного розвитку суб'єктів педагогічної освіти і освіти дорослих в сучасних реаліях України: зб. тез матеріалів Звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України за 2024 рік (Київ, 17–27 квіт. 2025 р.). Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України*, 36-40. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15564419>.
- Петренко, А. М., & Зеліковська, О. О. (2025). Особистісно орієнтоване викладання психолого-педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти: стан наукової розробленості. *Професійна педагогіка*, 1(30), 246-258. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2025.30.246-258>.
- Цимбалюк, С. & Артюшина, М. (2024). Модель досконалості викладання в цифровій екосистемі університету. *Цифрова екосистема сучасного університету: адаптація й розвиток за умов турбулентності освітнього середовища: зб. матеріалів науково-методичної конференції*, 331-338. КНЕУ. <https://ir.kneu.edu.ua/items/0693de67-83cf-4c2c-8705-b2615d87d4d0>.